

УДК 159.922+157

Малигіна Г. С.

аспірантка кафедри диференціальної і спеціальної психології
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Стаття присвячена дослідженню відповідальності як інтегральної якості особистості співробітника ОВС. З позиції сучасної психології відповідальність розглядається як окрема психологічна категорія, а точніше — категорія, основою якої є особистісна риса, або як різні категорії — почуття відповідальності, властивість особистості, здібності відповідати, готовності (установки) до відповідальності, риси характеру та ін. Але, незважаючи на широку представленість в науці даної проблематики, внутрішня структура даної категорії відсутня.

Ключові слова: відповідальність, атрибуція відповідальності, тривожність, локус контролю, детермінація відповідальності.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження дані проблеми пов'язана з тим, що в діяльності працівників ОВС відповідальність займає особливе, багатофункціональне місце: одночасно вона є професійно необхідною якістю та рисою особистості працівника, тією чи іншою мірою представленою в структурі його особистості.

Найважливіша сторона професійної діяльності співробітників ОВС — це не тільки робота з людьми, ефективне, психологічно компетентне спілкування, але й статусно-рольова взаємодія: сувора ієрархічність у виконанні професійних обов'язків у підрозділах МВС України призводить до необхідності жорсткої стратифікації співробітників ОВС по вісі «домінування — підлеглість». Це суб'єктивно заломлюється через усвідомлення ними свого статусу в ієрархії і рольової поведінки, що відповідає йому, відносно об'єктів професійного інтересу.

Часто виконання наказів, вимог начальника, своїх професійних або громадянських обов'язків відбувається на рівні автоматизованих дій. Ці дії не вважаються своїми, вони не контролюються з точки зору внутрішніх цінностей, отже, суб'єкт не прораховує можливі наслідки дій, що робляться, не завжди піклується про результат справи: за нього несе офіційну відповідальність керівник підрозділу. Саме в цьому контексті ми застосовуємо введені Е. Фроммом поняття «автоматичного конформізму» — це механізм, за допомогою якого людина перестає бути самою собою, повністю засвоює той тип особистості, який їй пропонують культурні, професійні та інші співтовариства, і повністю стає такою, як інші, і якою вони її чекають побачити. Людина, яка знищила своє індивідуальне «Я» і стала автоматом, не відчуває більше страху самотності і безсилля. Суб'єктивне переживання відповідальності зникає, оскільки усі інші нічим не відрізня-

ються від неї. Відповідальним за усе стає суспільство, яке зробило людину такою, якою вона є.

Аналіз досліджень та публікацій. Необхідно відмітити, що традиційно особливості відповідальності працівників органів внутрішніх справ розглядаються в контексті делегування їм відповідальності за скоєні порушення та дії, несумісні з мораллю, професійною етикою та законотворчими актами, що регламентують діяльність працівника ОВС (відповідальність за порушення службової дисципліни, одноразовий грубий дисциплінарний вчинок, відповідальність у вигляді накладення дисциплінарної догани, суворого зауваження, пониження у посаді або спеціальному званні на один ступінь та ін.). Окрім того, що відповідальність можна нести, приймати на себе, покладати на інших, її можна складати, знімати із себе, із когось, можна також притягати до відповідальності примусово. Л. І. Скібіцька підкреслює, що всідії, пов'язані з цим поняттям передбачають активність суб'єкта незалежно від того, чи нав'язана йому відповідальність ззовні, або прийнята ним на себе добровільно; передбачається, що активність суб'єкта завжди усвідомлена [6].

Виділення нерозв'язаних раніше частин проблеми. Оскільки жодних психологічних аспектів відповідальності працівника ОВС з позиції загальної та диференціальної психології не виявлено, існує нагайна потреба у максимальній «психологізації» їх відповідальності та подальшому створенні структурної моделі відповідальності працівника органів внутрішніх справ, що і складає основну мету даної статті.

Основна мета статті — виділення відповідальності як особистісної характеристики у загальному науковому просторі психологічної науки.

Викладення основного матеріалу. Проблема відповідальності вивчається у світовій психології у двох основних аспектах: моральному і в аспекті причинності. У загальноприйнятих визначеннях відповідальності акцентуються моральний та когнітивний аспекти. Перший указує на регуляцію поведінки на основі етичного вибору, другий — на основі передбачення. Відповідальність приписується як зовнішнім, так і внутрішнім інстанціям і пов'язана, таким чином, із зовнішніми або внутрішніми детермінантами. Ж. Піаже [4], вивчаючи стадії морального розвитку дитини, визначав відповідальність як один з часних аспектів загальних процесів морального розвитку, а Л. Кольберг, розвиваючи ідеї Ж. Піаже, стверджувала, що моральна свідомість розвивається в ході активної творчої взаємодії індивіда з соціальним середовищем.

Згідно з концепцією локусу контролю, запропонованою Дж. Роттером, існують два види контролю: внутрішній (інтернальний) та зовнішній (екстернальний). Проявом першого є відповідальність за свої власні події життя, пояснення їх з погляду своїх можливостей, здібностей, особливостей характеру. Якщо ж відповідальність приписується зовнішнім чинникам: іншим людям, випадковим обставинам, соціальному оточенню — це прояв екстернального контролю. На думку Дж. Роттера, інтернальність та екстернальність локусу контролю є стійкими властивостями особистості.

Д. Маклеланд, Дж. Аткинсон, Х. Віткін та інші психологи, що досліджують відповідальність в контексті теорії Дж. Роттера, роблять акцент на

якомусь одному з параметрів відповідальності: когнітивному, емоційному і т. д. С. Шварц досліджує особливого роду відповідальність — як мотив надання допомоги або підтримки іншій людині [цит. за 3]. Ним було введено поняття «діфузія відповідальності», тобто зменшення особистісної відповідальності за наявності інших людей в ситуації, яка вимагає надання допомоги.

У відомих теоріях психоконсультування і психотерапії відповідальності приділяється значне місце. Е. Берн вважав, що на людині лежить відповідальність за ухвалення рішень про те, що вона хоче в житті, оскільки кожен, за винятком людей, що мають важкі травми головного мозку, володіє здатністю мислити, вирішувати проблеми, ухвалювати рішення. Все життя людини, зрештою, залежить від ухваленого нею рішення про те, якою вона може бути і якою її людина хоче бачити.

Ф. Перлз розглядав відповідальність як здатність індивіда відповідати за свої очікування, бажання, фантазії та дії [цит. за 2]. При цьому відповідальність включає й іншу сторону — здатність відповідати на очікування інших людей, відповідати їх бажанням і фантазіям, відповідати за їх дії. Ці дві сторони відповідальності тісно переплетено між собою. Коли людина несе відповідальність за саму себе, вона знає, що ніхто інший не може замість неї відповідати за її власну поведінку, не здатний відреагувати на будь-який стимул навколишнього середовища так, як вона це може і хоче зробити сама. При цьому вона може відмовитися від відповідальності за поведінку іншої людини, не побажає відповідати її бажанням, не відповість на її відчуття. Проте це не означає, що вона неуважна до почуттів і потреб інших людей. Вона просто відповідає, в першу чергу, за себе саму, надаючи можливість іншому нести відповідальність за себе. Відповідальність такого роду виникає з ухвалення себе самої та інших такими, які вони є. Вона заснована на особистісній зрілості, що дозволяє побачити і прийняти свою власну суть такою, яка вона є, і суть іншого — без засудження і бажання щось змінити, виправити, підігнати під власні мірки.

Ф. Перлз розрізняв відповідальність здорову від хворої, заснованої на неусвідомленому відчутті, що примушує, зобов'язує людину робити щось для інших людей, поступаючись ними потребам і бажанням. Ця відповідальність другого, хворого типу поширена серед людей: багато хто переконаний, що відповідальність тільки в тому і полягає, щоб виконати зобов'язання перед іншими людьми, відповісти на їх бажання і потреби. Проте спроба жити відповідно до бажань і потреб інших людей припускає відмову від своїх власних бажань, заперечення своїх власних потреб на угоду іншим. Зрештою це заперечення приводить до того, що людина уникає усвідомлення своїх внутрішніх процесів, зокрема того, наскільки тиснуть на неї її власні потреби. Відмовляючись від усвідомлення і задоволення своїх власних потреб, людина уникає відповідальності за саму себе — за свої думки, відчуття, установки, дії. Процес саморозвитку уступає місце процесу саморуйнування. Закриваючись у своєму неусвідомленні важливих для зростання організму процесів, людина, по суті справи, від-

мовляється від уваги, турботи, тобто того самого підживлення, без якого не прожити жодній живій істоті.

Кожна частина живого організму вимагає уваги. Потреби, що залишилися без задоволення, утворюють незавершені гештальти, які, накопичуючись, руйнують здорове функціонування організму. Тому, на думку Ф. Перлза, відповідальна людина повинна бути уважною до своїх потреб і бажань, оскільки, якщо вона не здатна відповідати на свої власні психологічні і фізіологічні потреби, вона, врешті-решт, втратить здатність виконувати свої зобов'язання перед іншими.

В сучасній українській психології нечисленні дослідження коректувальних аспектів дослідження відповідальності представлені роботами І. О. Кочарян, в яких автор наголошує, що корекція відповідальності є формою психологічної роботи, орієнтованою на формування або посилення відповідальної поведінки особистості, усвідомлення міри особистої відповідальності за те, що відбувається в житті людини, а також на створення позитивного ставлення особистості до можливості узяти на себе відповідальність у всіх сферах життєдіяльності. Незважаючи на повноту та вичерпаність даного підходу, на наш погляд, ця дефініція корекції відповідальності як психологічної категорії є спірною, оскільки у ній відсутня диференціація делегування відповідальності — не коректно стверджувати про відповідальність у всіх сферах життєдіяльності.

Загальнопсихологічний підхід розглядає відповідальність як окрему психологічну категорію, основою якої виступає дана особистісна риса, або як різні категорії чувства відповідальності, властивість особистості, здібності відповідати, готовності (установки) до відповіді, риси вдачі та ін. Більшість дослідників співвідносять відповідальність з межею особи. Розгляд основних значень відповідальності дозволяє стверджувати, що даний феномен має позитивні кореляції з багатьма соціальними якостями особистості: самостійністю, чесністю, справедливістю, принциповістю, відчуттям обов'язку, відповідність нормам свого соціуму та ін. [3]. Відповідальність завжди пов'язана з ухваленням рішення, з вибором людини, з її діяльністю, конкретним вчинком або відмовою від такого. Виділяти відповідальність як самостійний і незалежний чинник не уявляється можливим.

Крім цього, важливо відзначити, що які б не були багатовимірні психологічні трактування поняття відповідальності, основним смисловим навантаженням є внутрішня готовність людини відповісти, дати відповідь. Тому в емпіричному контексті доцільним є діагностування установки, диспозиції, ставлення людини до відповідальності. Головним же її ядром може бути релевантний відповідальності чинник. Даним чинником є інтернальність або локус контролю, що має у своїй основі внутрішній тип атрибуції.

У вітчизняній психології проблему відповідальності розробляв С. Л. Рубінштейн у рамках загальнопсихологічної проблеми людського існування — свободи і необхідності [5]. С. Л. Рубінштейн стверджував, що поведінка людини обумовлена не тільки зовнішньою, але і внутрішньою детермінацією, яка полягає в підкресленні внутрішнього моменту самовиз-

начення, вірності собі, неодностороннього підпорядкування зовнішньому. Тільки зовнішня детермінація, за С. Л. Рубінштейном, спричиняє за собою внутрішню порожнечу, відсутність опірності, вибірковості по відношенню до зовнішніх дій або просто пристосування до них [5].

Описані способи існування людини виявляються в її позиціях «як усі» і «я сам». Поступаючи «як усі», людина відмовляється від власної відповідальності за свої вчинки. Позиція «я сам» виражає небайдужість людину по відношенню до світу, стимулює особисту відповідальність. Справжнє людське буття, за С. Л. Рубінштейном, полягає у «зміні обставин» і «самозміні». При цьому особистість несе відповідальність за все скоєне і все упущене нею.

С. Л. Рубінштейн, характеризуючи поняття відповідальності, указує, що людина повинна реалізовувати не тільки те, що вимагає ситуація або суспільна необхідність, але і те, що вона могла би зробити. Тут мова йде про потенційний аспект відповідальності, можливості людини передбачати результати своїх дій.

К. О. Абульханова-Славська розробляє теорію відповідальності як привласнення особистістю необхідності, в якій акцент ставиться на суб'єкті, на його добровільності [1]. Людина сама розглядає себе як відповідальну особистість і сама визначає міру відповідальності. К. О. Абульханова-Славська вважає, що критерієм повноти привласнення особистістю відповідальності може служити узгодження необхідності з бажаннями і потребами особистості, тобто виникнення ініціативи. Якщо відповідальність з'єднується з ініціативою, то необхідність стає внутрішньою спонукою самого суб'єкта. Для нас методологічно цікавим є визначення К. О. Абульхановою-Славською відповідальності як завдання, яке ставить перед собою особистість при здійсненні діяльності: утриматися на рівні певної якості її виконання, що відповідає домаганням особистості впродовж певного часу і за наявності непередбачених труднощів. Вважаємо, що ця теза може бути провідною у розумінні відповідальності працівника ОВС: її необхідно досліджувати через систему відношень особистості зі світом — діяльнісних, ціннісних та інших., в залежності від конкретної «стратегії», яку особистість обирає при реалізації цих відношень.

В. Є. Купченко, Л. С. Славіна та ін. розглядають відповідальність інтегрально, у єднанні чотирьох основних структурних компонентів — поведінкового, когнітивного, емоційного та регулятивного. І. С. Мазоха розглядає локалізацію відповідальності у осіб з різними рівнями агресивності. Автор обґрунтовує свій науковий вибір тим, що у координаційних відносинах з агресивністю виступають такі особистісні характеристики, як: мотивація, ціннісні орієнтації, емпатія, локалізація відповідальності. Емпіричне дослідження, проведене І. С. Мазохою, показало, що у осіб, які схильні до ворожості, відзначається наявність таких якостей, як низький рівень суб'єктивного контролю, екстернальність в області досягнень, невдач, у сімейних та міжособистісних відносинах; взагалі, на думку автора, люди з більш високим рівнем агресивності, на відміну від осіб з низьким рівнем агресивності, характеризуються екстернальним локусом контролю.

Якнайповніше уявлення про психологічне розуміння відповідальності міститься в праці К. Муздибаєва: він дав психологічний аналіз поняття і виділив його провідні характеристики, підкреслив його зв'язок з суб'єктом, який несе відповідальність, об'єктом — те, за що несе даний суб'єкт відповідальність, та іншим суб'єктом — перед ким людина несе відповідальність [3]. Відомо, що в процесі виховання зовнішні моральні норми засвоюються індивідом і стають його внутрішнім законом, але процес адекватного усвідомлення особистістю своєї відповідальності визначається багатьма чинниками: пізнавальними, мотиваційними, характерологічними, екологічними та іншими, унаслідок чого суб'єктивна відповідальність іноді має відмінності від об'єктивності.

К. Муздибаєв, аналізуючи зарубіжні концепції відповідальності, виділяє такі значні ознаки соціальної відповідальності: точність, пунктуальність, вірність особистості у виконанні обов'язків та її готовність відповідати за наслідки своїх дій [3]. Відповідальність тісно корелює з усвідомленням особистістю смислу свого життя. Відчуженість від соціальних норм і смислу свого буття ослабляє соціальну відповідальність і активність особистості.

Особливо повно представлений у вітчизняній науці онтогенетичний аспект дослідження відповідальності, оскільки вона має якісні відмінності на різних етапах індивідуального розвитку особистості. Уявлення про відповідальність формуються ще у ранньому віці (З. М. Борисова, А. В. Запорожець); особливого характеру набувають на межі молодшого шкільного віку (Г. Маджаров, В. С. Мухіна), а потім і підліткового періоду, де відповідальність стає інтегруючою якістю (З. Г. Кулієв, Л. М. Макарова, Д. Й. Фельдштейн).

О. В. Водолазська розглядає відповідальність через розвиток у дітей молодшого шкільного віку творчої самостійності. Автор наголошує, що ця робота здійснюється з урахуванням власних інтересів дітей, які зосереджені у предметному світі. Орієнтація дитини на дорослого як на авторитет та зразок для наслідування дозволяє сформувати у молодшого школяра відчуття творчої самостійності як основи подальшого становлення власної відповідальності.

Професійний аспект розвитку відповідальності представлений в дослідженнях О. В. Зозулі, С. В. Маковеевої та ін.

Так, О. В. Зозуля та С. В. Маковеева досліджували гендерні відмінності в прояві відповідальності у студентів-психологів. Автори підкреслюють, що у професійному кодексі психолога однозначно затверджується повна відповідальність психолога за наслідки того впливу, який він здійснює на іншу людину, тому несформованість відповідальності в студента за час навчання у виші є однією з можливих причин його невдач у професійній діяльності. Нам імponує сучасний погляд вчених на природу та роль відповідальності в процесі формування загальної якості життя особистості: високий рівень розвитку відповідальності створює потенційну можливість самореалізації студента, досягнення успіху у всіх видах діяльності, а також впливає на розвиток інших якостей особистості, необхідних для

повноцінного життя людини. Але, на наш погляд, дефініція відповідальності, надана О. В. Зозулею та С. В. Маковєєвою, занадто узагальнена та позбавлена внутрішньо-психологічної диференціації: вони визначають її як одну з головних рис характеру та властивість особистості, що висувається на перший план при визначенні якості підготовки випускника вишу. Єдиний критерій диференціації відповідальності, наведений авторами, — гендерний (дівчата більш відповідальні аніж хлопці). Автори пояснюють це тим, що дівчата в більшій мірі усвідомлюють свій борг перед суспільством, уміють оцінювати свої вчинки і погоджувати їх з обов'язком перед людьми, колективом, суспільством в цілому. Але переконливих підтверджень цього припущення авторами не наводиться.

І. О. Цілінко досліджувала морально-етичні та екзистенціальні аспекти відповідальності студентів соціономічних професій (майбутніх психологів, соціальних працівників та соціальних педагогів). Автором встановлено, що у гуманно-відповідальному значенні відношень досліджуваних переважає емоційна складова.

Основним концептуальним підходом до відповідальності працівника ОВС в нашому дослідженні є ствердження, що абсолютно безвідповідальної особистості немає, у різних осіб по-різному представлені та розвинуті індивідуально-неповторні поєднання основних показників відповідальності.

Розкриття індивідуально-типових особливостей відповідальності дозволяє виявити існування різних її форм і різноманітні зв'язки між ними. Л. С. Виготський відмічає, що усе різноманіття індивідуальних ситуацій можна вести до певної кількості типових ситуацій. Порівняльний аналіз типів дозволяє простежити різні форми прояву закономірності, межі її дії [2]. Це, у свою чергу, дозволяє розробити конкретні практичні рекомендації по різних підставах, а отже, стає можливою організація вимог діяльності до особистості з урахуванням її індивідуальних особливостей (К. О. Абульханова-Славська [1]).

Дослідження індивідуально-типових особливостей структури відповідальності працівника ОВС може йти шляхом розкриття взаємозв'язків між різними ознаками окремої властивості. Іншими словами, проблема структури відповідальності може вивчатися не лише на макрорівні, тобто між основними властивостями, але і на мікрорівні — між характеристиками однієї і тієї ж властивості як поліпризнакового, а не монометричного утворення. Тобто, актуальність дослідження відповідальності з позиції диференціальної психології визначається необхідністю пошуку шляхів і засобів до організації вимог діяльності особистості з урахуванням її індивідуальних особливостей. Проте вирішення цієї проблеми не може бути успішним без аналізу індивідуально-типових особливостей відповідальності.

Одне з кардинальних питань психології відповідальності — це питання вектора, співвідношення особистої і соціальної відповідальності (особливо значення ця теза набуває, коли йдеться про працівників органів внутрішніх справ). Тому, на наш погляд, актуальним є виявлення внутрішньої структури відповідальності працівника ОВС, її основних показників та їхня феноменологія.

Ми вважаємо, що ця стійка особистісна характеристика, містить три основних показники: 1. Дисциплінарну, під якою ми розуміємо базовий, виконавчий компонент, відповідальність на рівні дисциплінованості, коли суб'єкт: а) діє у відповідності до встановлених правил та норм; б) чутливий до зовнішнього контролю; в) після виконання доручення або справи самостійність та ініціативу проявляє рідко. Оскільки дисциплінарний аспект діяльності працівника ОВС є важливим, на наш погляд, цей компонент відповідальності в структурі його особистості має бути провідним.

2. Відповідальність за себе, коли суб'єкт до всіх доручень та обов'язків ставиться ретельно, розуміючи їх необхідність, навіть коли відсутній зовнішній контроль. Але із-за специфіки комунікативності та рефлексивних властивостей, схильності до емпатійних переживань надає перевагу самостійному виконанню доручень, а не необхідності вимагання їхнього виконання від інших.

Інший полюс відповідальності за себе формує тип особистості, яка вважає себе відповідальною тільки за себе, намагається впливати на життєві події, які торкаються тільки її життя. Ці люди виглядають незалежними, вони не запитують порад, але і не намагаються переробити оточення, визначати їх дії.

Працівник ОВС, який боїться брати відповідальність на себе, самостійно приймати рішення, шукає іншого, готового виконувати цей обов'язок замість нього, що створює об'єктивні умови для маніпулювання або психологічної залежності від іншої людини.

3. Відповідальність за іншого, коли суб'єкт здібний взяти на себе відповідальність за дії інших, може їх критично оцінити, хороший організатор, частіше намагається знайти спільну точку зору, а не нав'язати власну. Вважаємо, що саме ці показники характеризують розвиток відповідальності, її структуру. Різні сполучення даних показників, домінування одного над іншими характеризує якісну своєрідність кожного суб'єкта.

Крім того, на наш погляд, у названих показниках проявляється динаміка «визрівання» відповідальності: від нижчого рівня — дисциплінарної відповідальності до вищого — відповідальності за іншу людину.

Висновки. Таким чином, дослідження відповідальності особистості як її провідної інтегральної властивості проводилося у моральному, причинному і коректувальному аспектах, в теоріях психоконсультування і психотерапії, в загальнопсихологічному, онтогенетичному і професійному підходах, але дослідження особистості працівника органів внутрішніх справ повинне проводитися з позиції диференціально психологічного підходу, що дозволить створити структурну модель його відповідальності.

Перспективи подальшого розвитку проблеми полягають у розробці спеціального опитувальника відповідальності працівників ОВС.

Список використаних джерел та літератури

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская. — М.: Наука, 1980. — 335 с.

2. Знаков В. В. Понимание как проблема человеческого бытия / В. В. Знаков // Психологический журнал. — 2000. — Т. 21. — № 2. — С. 7–15.
3. Муздыбаев К. Психология ответственности / К. Муздыбаев. — М.: Наука, 2000. — 435 с.
4. Пиаже Ж. Избранные психологические труды / Ж. Пиаже. — М.: Педагогика, 2004. — 237 с.
5. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. — М.: Педагогика, 1976. — 414 с.
6. Скібіцька Л. І. Менеджмент підприємницької діяльності. Книга перша: Організація бізнесу / Л. І. Скібіцька, О. М. Скібіцький. — К.: Кондор, 2009. — 896 с.

References

1. Abulhanova-Slavskaya K. A. Deyatelnost i psihologiya lichnosti [Activity and psychology of personality], 1980, 335 p.
2. Znakov V. V. Poniimanie kak problema chelovecheskogo bitiya [Understanding as problem of human life], 2000, p. 7–15.
3. Muzdibaev K. Psihologiya otvetstvennosti [Psychology of responsibility], 2000, 435p.
4. Piage G. Izbrannie psihologicheskie trudi [Select psychological labours], 2004, 237 p.
5. Rubinshtein S. L. Problemi obcshey psihologiyi [Problems of general psychology], 1976, 414p.
6. Skibicka L. I. Menedgment of pidpriemnickoy diyalnosti [Management of entrepreneurial activity], 2009, 896 p.

Малыгина А. С.

аспирант кафедры дифференциальной и специальной психологии
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОТВЕТСТВЕННОСТИ РАБОТНИКОВ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Резюме

Статья посвящена исследованию ответственности как интегрального качества личности сотрудника ОВД. С позиции психологической науки ответственность рассматривается как отдельная психологическая категория, а точнее — категория, основой которой является личностная черта, или как разные категории — чувство ответственности, свойство личности, готовность (установка) к ответственности, черты характера и др. Однако, несмотря на широкую представленность в науке данной проблематики, внутренняя структура данной категории отсутствует.

Ключевые слова: ответственность, атрибуция ответственности, тревожность, локус контроля, детерминация ответственности.

Maligina Anna

graduate student of department of differential and special psychology
of the Odesa national university of the name of I. I. Mechnikov

**PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF RESPONSIBILITY OF WORKERS
OF ORGANS OF INTERNAL AFFAIRS**

Abstract

Actuality of research of problem is related to that in activity of workers of OBC responsibility occupies the special, multifunction place: simultaneously she is professionally necessary quality and line of personality of worker, in a that or other degree presented in the structure of his personality. The major side of professional activity of employees of OIA — it not only work with people, effective, psychologically competent commonunication, but also status-role-play co-operation : the severe hierarchicalness in execution professional duties in subdivisions of OIA of Ukraine results in the necessity of hard stratification of employees of OIA on the landmark of «prevailing is subordination». Existing in science going near the study of responsibility: professional, ontogenetic, existential and other, does not expose complication and multifunctionness of відповідальності in the structure of personality of worker OIA. Basic conceptual approach is a statement, that absolutely irresponsible personality is not, for different persons differently presented and the developed individually-unique combinations of basic indexes of responsibility. The underlying structure of responsibility of worker OIA contains three basic index: disciplinary responsibility, responsibility for itself and responsibility for other. As vital functions of worker are regulated by normative acts, a leading, base role belongs to disciplinary responsibility implementation of professional duties and observance of normative base become without that. Except an underlying structure the dynamics of «ripening» of responsibility shows up in the adopted indexes — from more subzero to the level — disciplinary responsibility, to higher — to responsibility for other man.

Key words: responsibility, attribution of responsibility, anxiety, locus control, determination of responsibility.

Стаття надійшла до редакції 31.03.2014